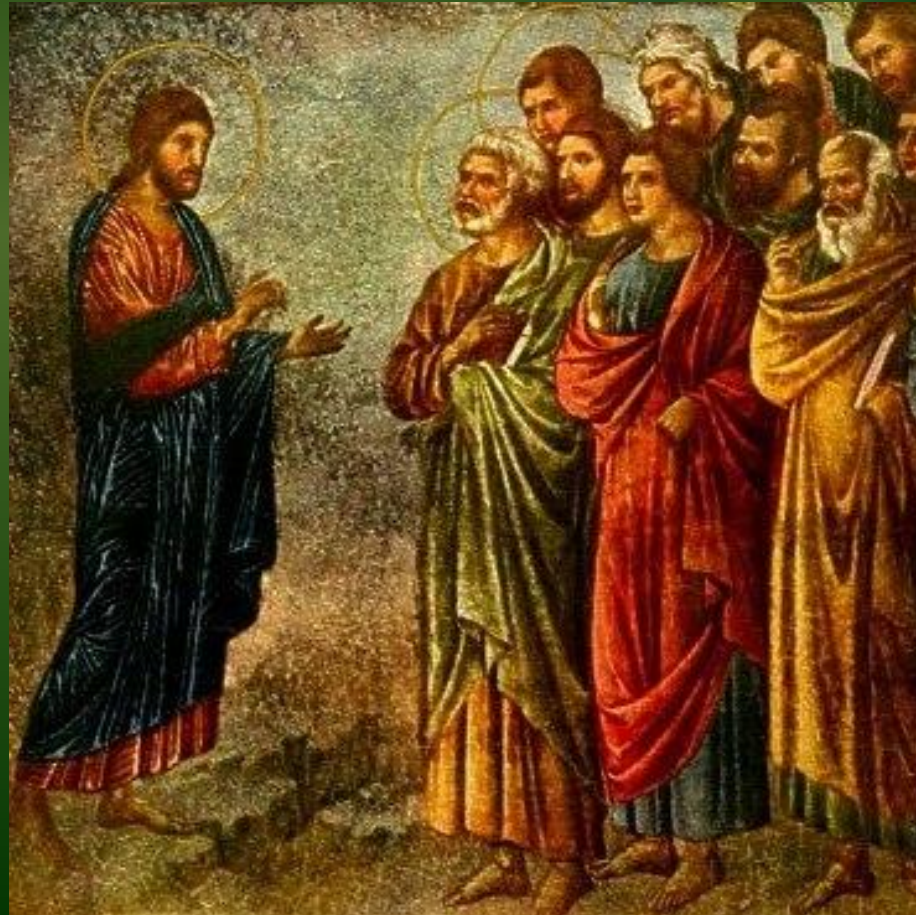
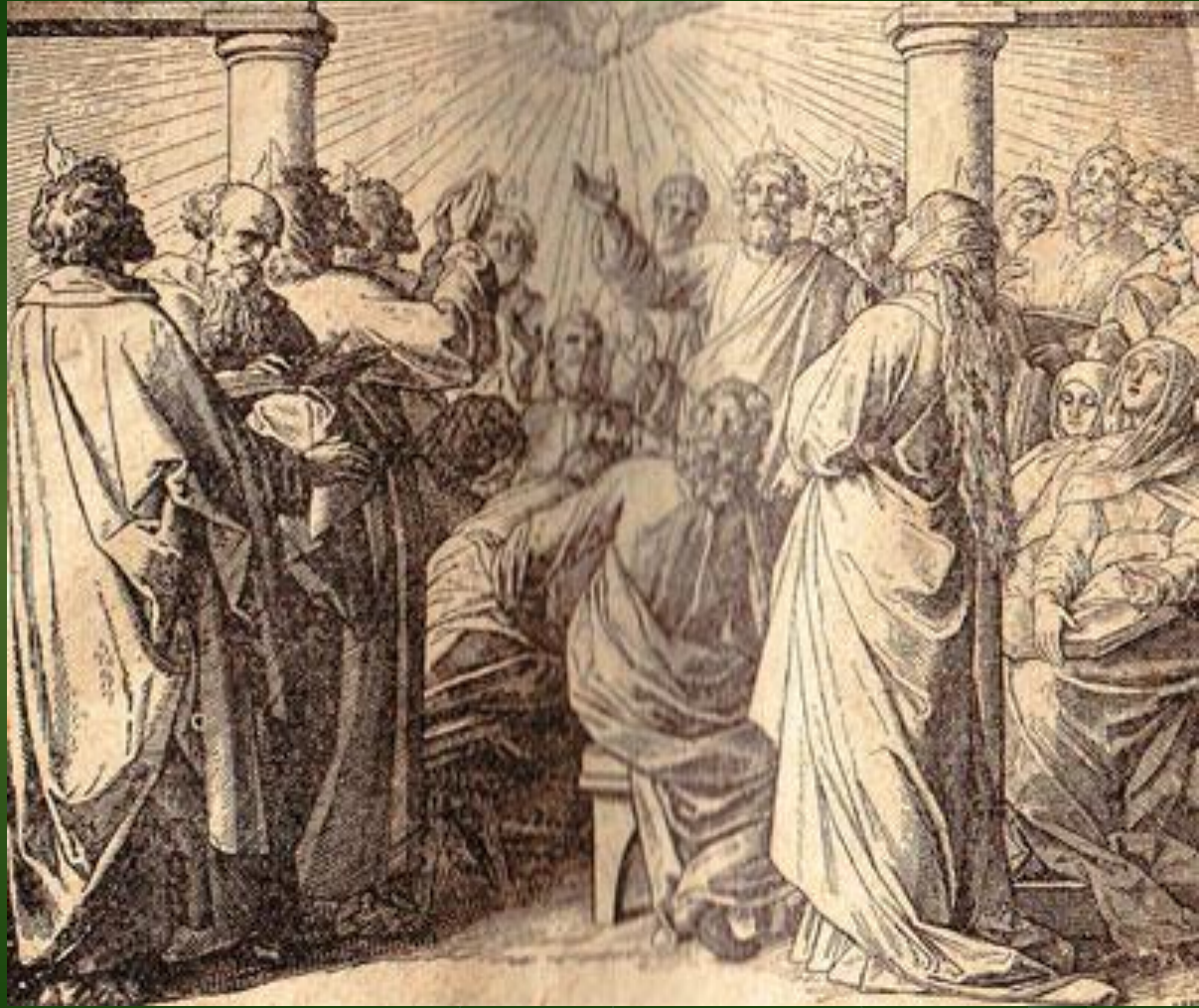

Філософія європейського середньовіччя

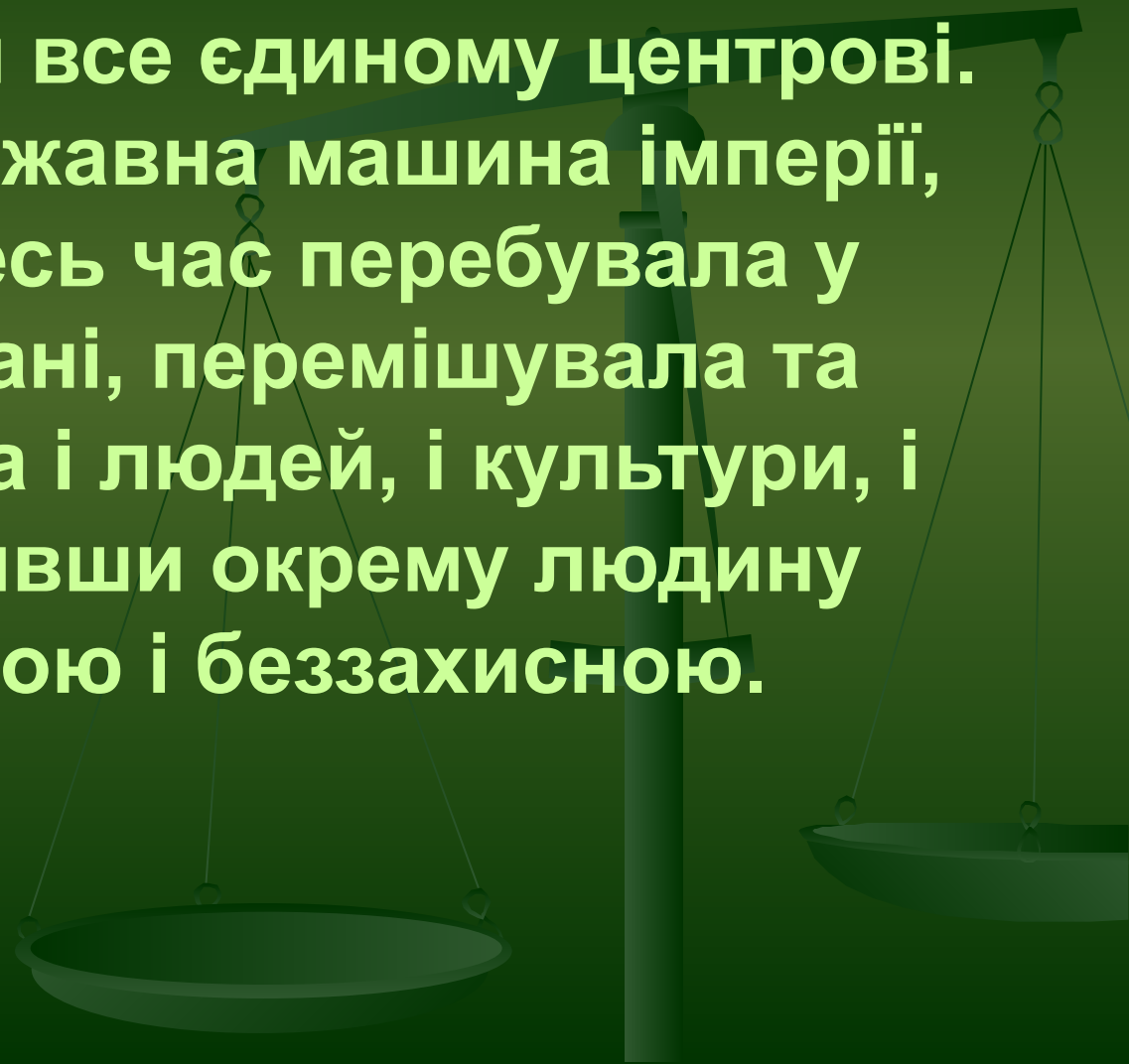

Основною причиною радикальних змін,

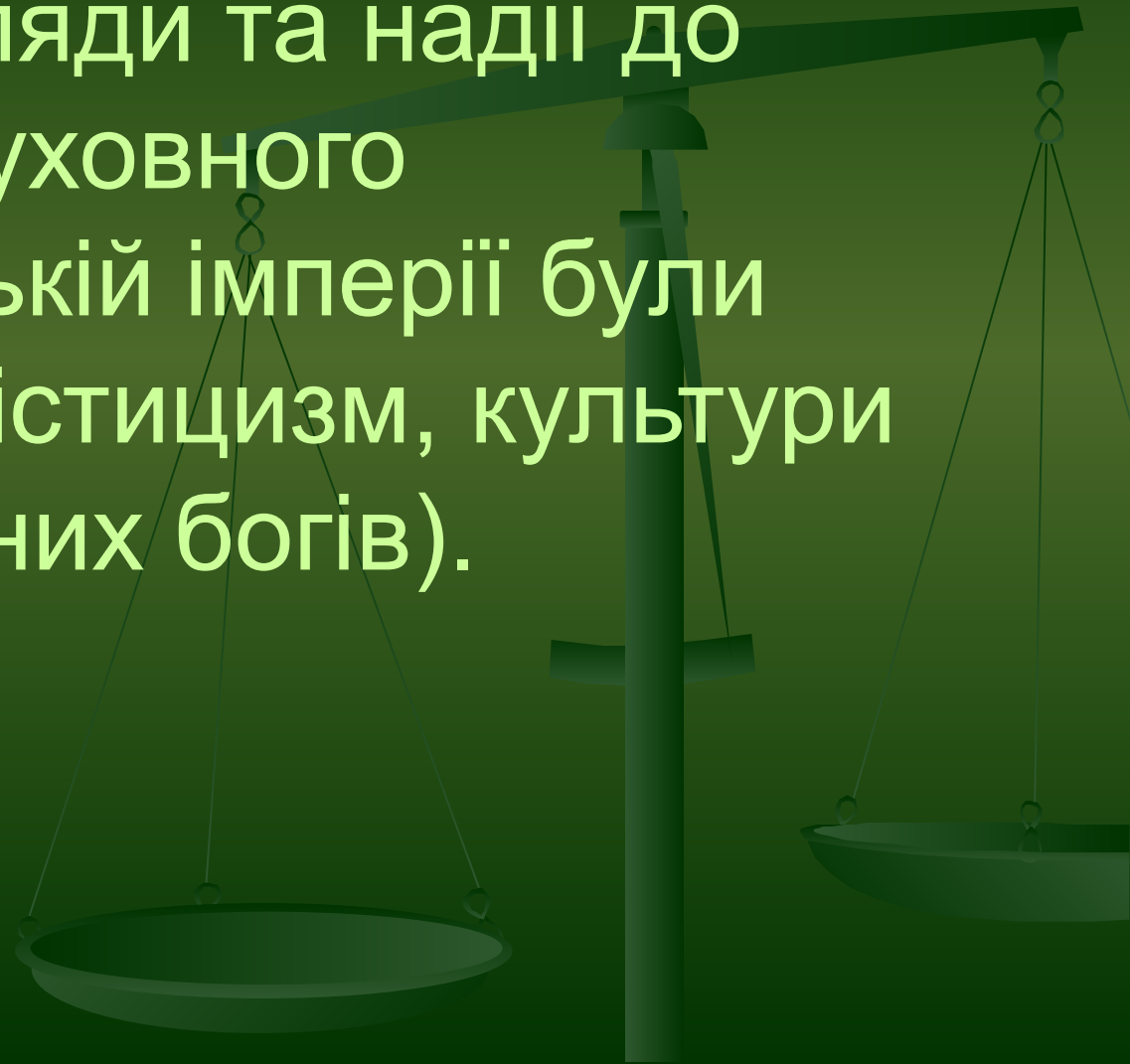
що відбулися в світогляді під час
переходу від античності до європейського
Середньовіччя, було **руйнування**
античного полісу

(основні форми громадянського та
державного життя) як реального ґрунту
всієї античної цивілізації, а разом із ним –
руйнування і всього укладу життя

Римська імперія ввела до свого складу величезну територію з різноманітними етносами, культурами, віруваннями, підпорядкувати все єдиному центрові. Величезна державна машина імперії, яка майже весь час перебувала у воєнному стані, перемішувала та перемелювала і людей, і культури, і релігії, зробивши окрему людину безпорадною і беззахисною.

Зневірившись у всьому
матеріальному, люди спрямували
свої погляди та надії до
духовного
(В Римській імперії були
поширені містицизм, культури
різних богів).

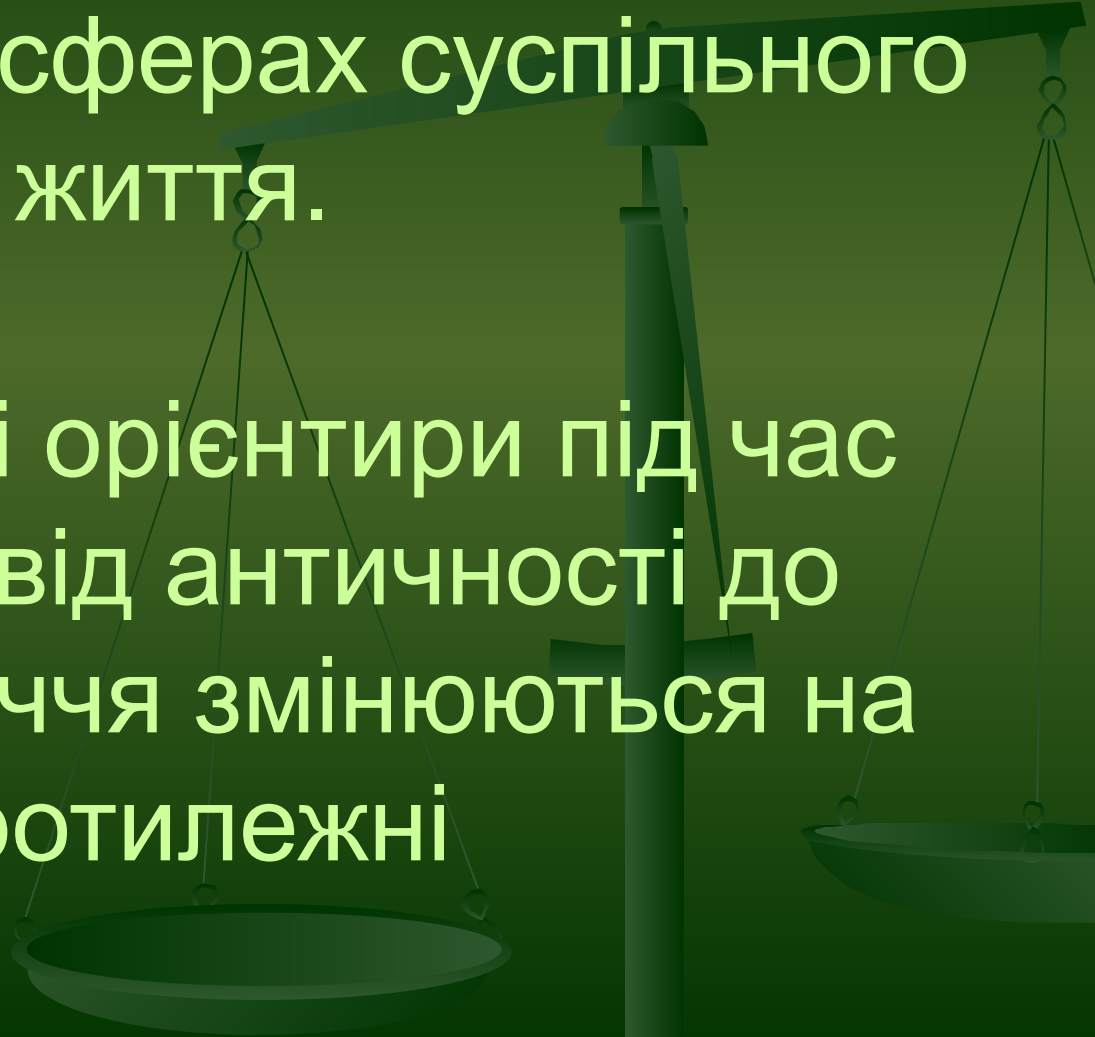
Поява **християнства** добре вписувались у загальний духовний настрій епохи, а тому воно досить швидко поширюється в імперії.

Християнство не просто визнало автономію людського духу, а дало їм свої пояснення:

в людській душі є частка божественного духу, а могутність останнього була наочно продемонстрована Ісусом Христом, який саме тому, що ніс в собі цей дух, пройшов крізь смерть та здолав її.

Шлях Христа взірець для християн.

→ Вся епоха Середньовіччя
жила в умовах християнської
релігії в усіх сферах суспільного
життя.

→ Світоглядні орієнтири під час
переходу від античності до
Середньовіччя змінюються на
протилежні

АНТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД

- **політеїзм (багатобожжя)**
- боги є сучасною природою або уособленням природних стихій
  - **вихідні якості богів: сила, могутність**
  - боги впорядковують та оздоблюють світ
- **космос, природа загальні умови існування богів і людей**
- людина спирається у своїх вчинках на знання
- **головне життєве завдання людини - здійснення подвигу**
- у сприйнятті дійсності акцент падає на зовнішнє; внутрішнє проявляє себе лише через зовнішнє
  - **люди поділяються за етнічними та родовими ознаками**
- панування натуралістичного світосприйняття

СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ СВІТОГЛЯД

- **монотеїзм (єдинобожжя)**
- **Бог є духовною сутністю, яка перебуває за межею світу (трансцендентність)**
  - **вихідна якість Бога – любов до людини**
    - **Бог творить світ із нічого**
  - **природа не має власної сутності і не може існувати без припливу божественної енергії**
- **людина а усьому покладається на віру в Бога**
- **головне життєве завдання людини – спасіння душі**
  - **у сприйнятті дійсності акцент падає на внутрішнє; зовнішнє радше заважає правильно зрозуміти внутрішнє**
    - **всі люди є рівними перед Богом**
- **панування символічного світосприйняття**

Етапи

За часовими межами епоха Середньовіччя охоплює період від падіння Римської імперії (іноді від заснування Константинополя). Тобто з IV - V ст., до відкриття Америки (або до падіння Константинополя), тобто до XV – XVI ст.

- 1 етап – апологетика та патристика (II-IX ст.)
- 2 етап – схоластика та містика (X-XVI ст.)

Вихідне джерело середньовічного світобачення – Біблія (Старий і Новий заповіти).

Вважали, що потребує роз'яснення,
тлумачення тощо.

- Першими це зробили апостоли (учні Христа).
- Розгалужено та деталізовано здійснили це історичне завдання представники християнської патристики - яких називали Отці Церкви (лат. “pater” – батько).

- в II – IV ст. – мала характер **апологетики**

(давньогр. – захист):

звертались до римських імператорів або широкого загалу на **захист християн** (у посиленнях – розуміння сутності Бога, характеру та змісту божественного творіння, природа та сутність віри, співвідношення віри і добра);

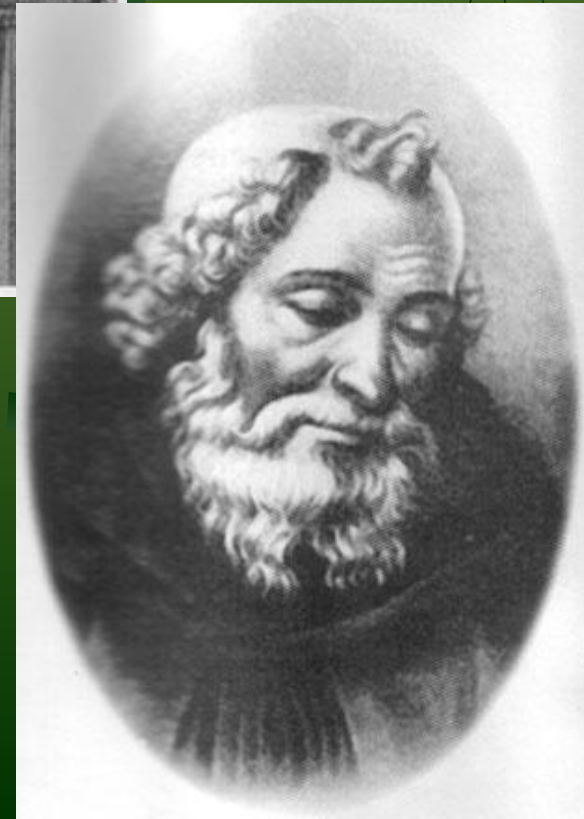
Рання патристика (анологетика) мала 2 напрями в питанні ставлення до попередньої (язичницької) мудрості:

- 1) ПОЗИТИВНИЙ (Юстин Мученик, Афінагор, Климент Олександрійський, Ориген);
- 2) НЕГАТИВНИЙ (Татіан, Арнобія, Тертулліан).

Вважали, що грецькі філософи прямували шляхом істини, але не могли досягнути її тому, що вона не явила себе в особі Христа.

Наполягали на рішучому відкиданні античної мудрості як такої, що в порівнянні з божественним об'явленням постає як безумство.

Найбільш
завершеного
▶ вигляду ідеям
патристики надав
представник
західної
патристики –
**Аврелій
Августин –
Августин**
Блаженний,
єпископ
Гіппонійський (
північ Африки)
(354 – 430 рр.)

**Розуміння
Августином
Бога як
основи
світу**

**Бог є сукупністю усіх
можливих досконалостей**

**Бог є вічним та завершеним
Буттям**

**Бог творить світ з нічого, бо
його могутність необмежена**

**Можливості Бога у творенні
невичерпні**

**Світ перебуває у повній
залежності від Бога, але Бог
від світу не залежить**

**Бог є гарантом безсмертя та
спасіння людства**

■ **ЙОГО ДУМКИ ПРО ЛЮДИНУ:**

- основне – наявність “внутрішньої людини” (або душі), до якої входять пам’ять, воля та розуміння.

(воля спрямовується вірою: “вірою для того, щоб зрозуміти.”)

- маючи подвійну природу людина перебуває у центрі світу: перед нею вибір між рухом до гори, до Бога і до чуттєвості, до нічого.

Людина обрала гріхопадіння і їй потрібна божественна підтримка благодать.

Таким чином Християнська патристика докладно розробила ідейні (а не догматичні) засади нового, християнського світобачення.

Звідси виникає *питання про місце філософії у духовному житті середньовіччя.*

Тому між філософією і релігією утворюється проміжна сфера

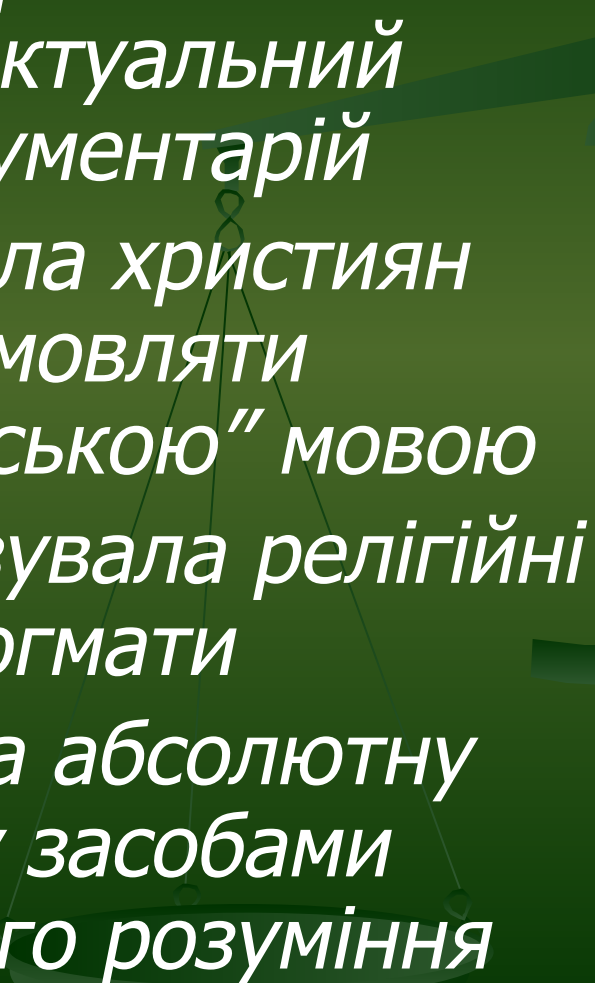
- теологія – ідейна частина релігії, що покликана узгоджувати між собою усі основні релігійні догмати.

(“Філософія стає служницею теології.” - Климент Олександрійський)

АНСЕЛЬМ КЕНТЕРБЕРЙСЬКИЙ

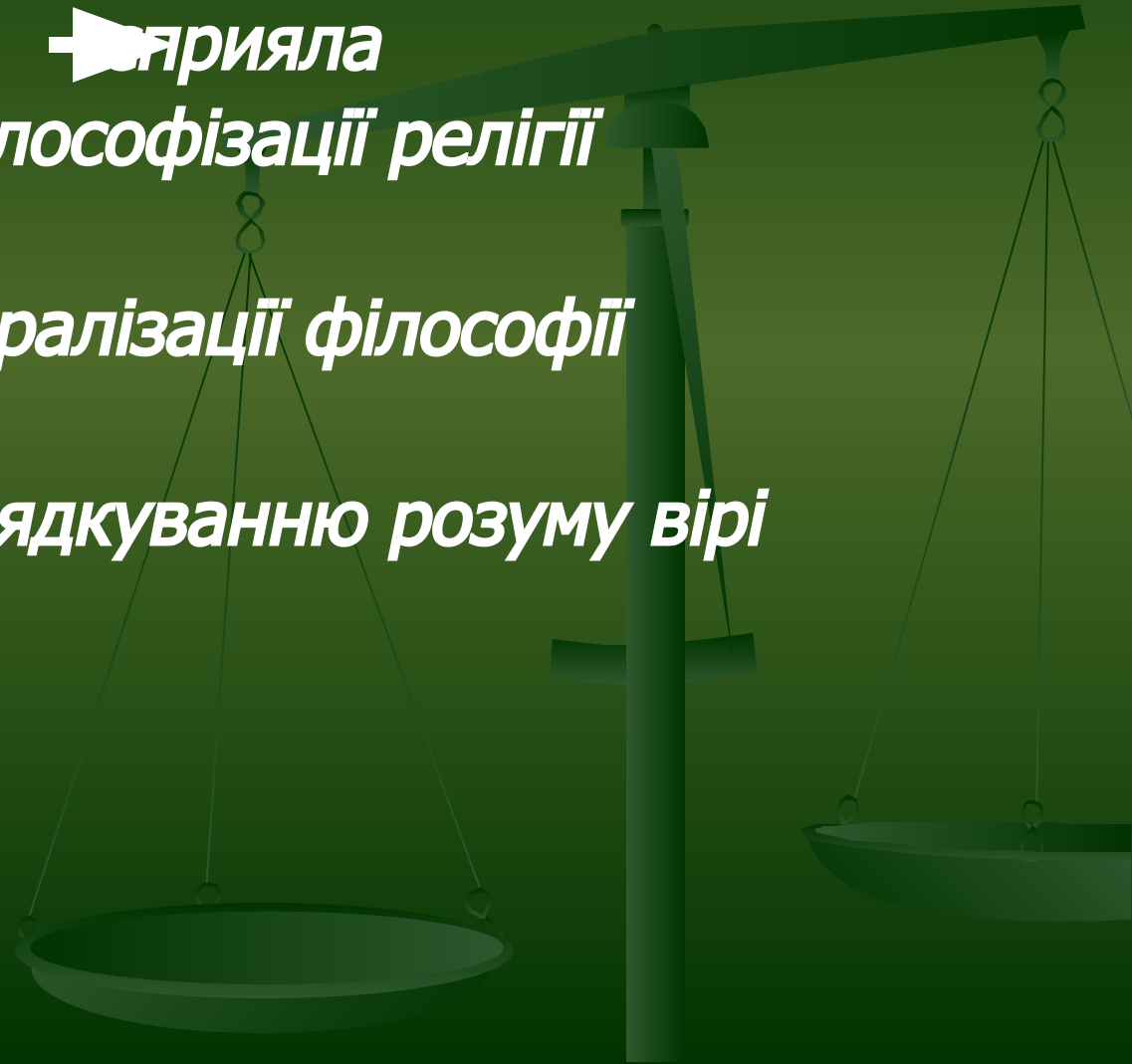
ФІЛОСОФІЯ

- Розробляла інтелектуальний інструментарій
  - Вчила християн розмовляти "філософською" мовою
  - Раціоналізувала релігійні догмати
  - Осягала абсолютну істину засобами людського розуміння
-

ТЕОЛОГІЯ

→ *яриала*

- *філософізації релігії*
- *сакралізації філософії*
- *підпорядкуванню розуму вірі*

РЕЛІГІЯ

- вимагала приймати свої догмати на віру
- ініціювала нову філософську проблематику
- верифікувала істини філософії
- приписувала людині, як діяти, жити

СХОЛАСТИКА І МІСТИКА

ПЕРЕДУМОВИ

Основи середньовічного суспільства остаточно сформувалися в Європі в IX – X ст. Складається система особистих суспільних залежностей (васалітет). Християнська релігія пронизувала собою та регламентувала всі сфери і сторони людського життя. Формуються основні напрями середньовічного філософствування – схоластика і містика.

Спільне – авторитет Святого письма.

Відмінне – різне ставлення до можливостей людського розуму в питаннях богопізнання.

СХОЛАСТИКА

Слід повною мірою
використовувати
МОЖЛИВОСТІ
розуму в питаннях
богопізнання.

Найкращим
засобом діяльності
розуму є **логіка**

МІСТИКА

Розум і
розуміння
ведуть лише до
гріха і відходу
від шляху віри.

Шлях до Бога
лежить через
почуття, любов
до Бога та
самозречення

СХОЛАСТИКА РАННЄ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

→ І.С.Еріугена

(раннє середньовіччя)

у творі “Про поділ природи” вперше накреслив цілісну християнську картину світу, де існувала струнка система ієрархічних зв’язків, зумовлених дією єдиного божественного начала.

Він стверджував, що справжні знання збігаються з вірою, а філософія - з релігією.

Ансельм

Кентерберійський

(Схоласт) увів в інтелектуальний обіг онтологічне доведення існування Бога: *якщо Бог є суцільна досконалість, то він не може не існувати, адже його неіснування було б недоліком буття, а тому – недосконалістю.*

■ МІСТИКА

- Франциск Азиський (XII – XIII ст.),
- Бернард Клевоський (XI – XII ст.),
- Джованні Бонавентура (XII ст.), твір “Путівник душі до Бога” – окреслив струнку для свого часу класифікацію пізнавальних здібностей, розуміння добра і зла

- *Мейстер Екхард*
- (XII – XIV ст.),
Йоганн Таулер
(XIV ст.),
Йоганн Рейсбрук
(XIII – XIV ст.) –
наголошували
на значенні
людської
активності в
питаннях
вибору
життєвого
шляху та
прилучення до
божественної
благодаті.

ЗРІЛЕ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (XII – XIII ст.)

Дискусії між “номіналізмом” і “реалізмом” про природу загальних понять.

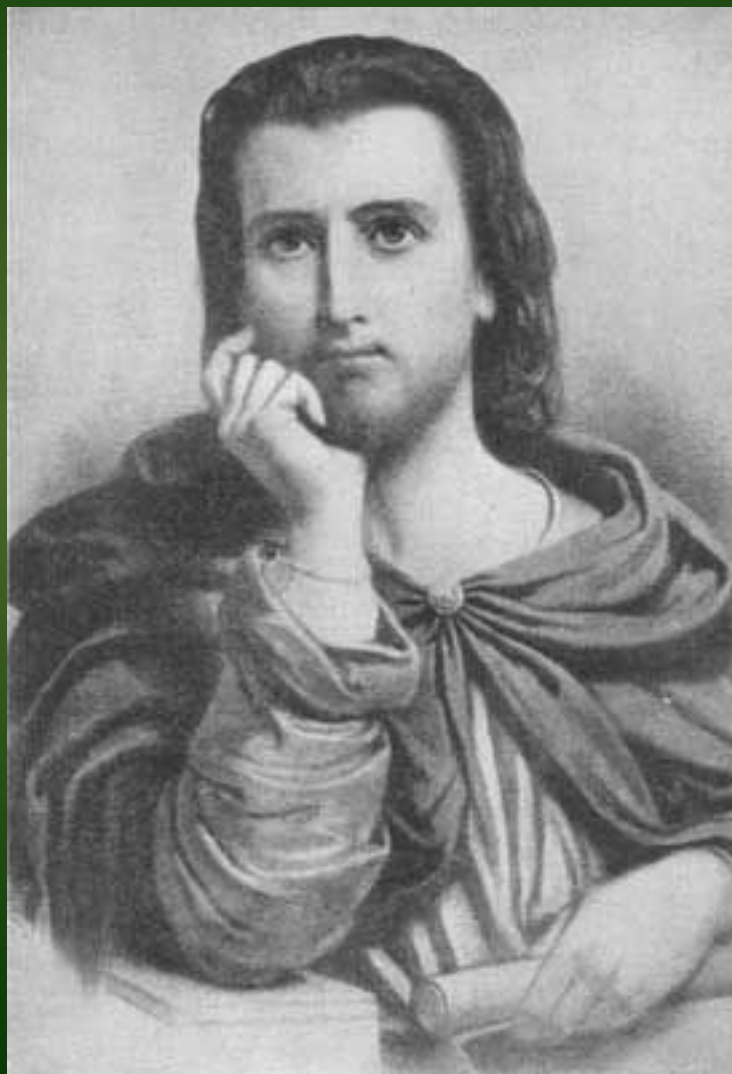
“Реалісти” вважали, що єдина справжня основа буття речей – це загальні ідеї божественного розуму, які постають взірцями при створенні світу, вони і є реальність

“Номіналісти” припускали, що загальні ідеї – це лише імена (“номіна”), якими людина позначає спільне в речах, а реальністю слід вважати одиничні речі, оскільки саме вони постають результатом божественного творіння світу поза людським пізнанням загальних речей не існує.

(Росцелін, П’єр Абеляр).

П'єр Абеляр

Поширення “теорії подвійної істини” –

стверджувала, що філософія (і наука) мають право на автономний щодо богів'я розвиток.

Тома Аквінський –

засновник *томізму* – одного з найвпливовіших напрямків християнської філософії.

Докладно вивчивши філософію Аристотеля, прийшов до висновку про спорідненість стилю мислення Аристотеля з теологічними підходами до розв'язання тогочасних проблем у межах схоластики.

Його теологію характеризують, як “симфонію розуму та віри”:

➔ **Існують істини які можна досягнути природним розумом(царина науки та філософія)**

➔ **Існують істини,які перевищують людські можливості (вони даються лише в божественному об'явленні і торкаються питань створення світу, спасіння і безсмертя душі)**

➔ **Існують істини,що їх можна розуміти як і з допомогою розуму,так і з допомогою віри (тут філософія і теологія повинні співпрацювати, але філософія повинна узгоджуватись з теологією.)**

Учення Т.Аквінського в 1879 році проголошено офіційною філософською доктриною католицької церкви під назвою **“ТОМІЗМ”**.

